

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Under juni, juli, augusti och september utkommer
Dagny med endast ett häfte månatligen.

1898

Ny följd ✧ I årg.

Häft. 11

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

EVA FRYXELL: Rosalie Olivecrona, född Roos.

Förslag till bildandet af Fredrika-Bremer-Förbundets distriktföreningar för hälso- och sjukvård på landsbygden.

E—LF: Vår nyaste kvinnliga filosofie doktor.

Litteratur: L. N.: Sin nästas hustru af Harold Gote. — B. B.: Bindande band af Anna Wahlenberg. — B. B.: »Bergtagen» och Andra berättelser och skisser af Elin Ameen. — L. W—M: Religionsundervisning åt våra barn af S. H. Adlersparre.

A. S.: Från 1898 års riksdag. (Forts.)

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

SVECIA

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.
Kvinnliga agenter och inspektörer antagas.

Kontor: Regeringsgatan 3.

SVECIA

Fröken Kristine Dahls
rationella **Underkläder**
såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.
samt

Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
i *K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin*
och *Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin*
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
Priskuranter franco på begäran.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostymgarn
Mattvarp, Crèmevärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskeredskaps garn, Väfske
dar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Stockholm.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos
PER FROM, Stockholm,
26 Mästersamuelsgatan 26.
OBS! Saxar och knifvar slipas.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Nu

är rätta tiden att börja med de af hrr läkare mycket
fördömda

D:r Lahmanns

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

☛ Priskuranter och kvalitetsprover sändas på begäran.
Se Helsovännens Flygskrifter N:o 25:

»Våra underkläder.»

S. Berendt J:or & C:o

24 Drottninggatan 24.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper, och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

I

Stockholms Internationella Lärarinnehem

26 Kungsgatan 26

kunna lärarinnor och med dem likstälda erhålla inackordering under Juni, Juli och Augusti för längre eller kortare tid.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad driaktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvavar, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluskif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Rosalie Olivecrona

född *Roos*.

Borta är nu den sista af de tre banbrytande och ledande kvinnor, hvilka med öfverlägsen förmåga och varmt nit bidragit till en sund och normal utveckling af de nya samhällsformer, som ändrade sociala och ekonomiska förhållanden kräfft för den svenska kvinnan. Rosalie Olivecrona har för alltid nedlagt sin penna, som hon äfven under sista åren fört med talang, säkerhet och kvinlig takt. Den unga generation af kvinnor, som nu får obehindradt tillfredsställa sin kunskapsörst, utveckla sina anlag, göra sin begåfning fruktbarande, vinna ekonomiskt oberoende samt blifva till stöd för sina närmaste, och som ej mer behöfver frestas att anlita tvångsgiftermål som försörjningsmedel; denna unga generation kan knappast fullt uppskatta värdet af de förarbeten, som utförts af Fredrika Bremer och hennes efterföljare, de två samtida vännerna friherrinnan Sophie Adlersparre och fru Rosalie Olivecrona. Nutidens medelålders kvinnor, som först beträdt de nya banorna och som delvis varit med om kampen mot hinder och fördomar, de kunna lättare uppskatta banbrytarnas storverk än de unga, som äro lyckliga nog att få vandra fram på banade stigar, där vanligen inga andra hinder möta än de, som brist på själsgåfvor, krafter eller kontanter lägga i de unga kvinnornas väg.

Endast få individer hafva så djupt som Rosalie Olivecrona känt saknaden af dessa förmåner och behovet och längtan efter kunskap och verksamhet. Utrustad med en glödande vetgirighet, ett hållfast minne, ett brinnande verksamhetsbegär och med en dunkel men liflig förnimmelse af förmågan att kunna något uträtta, tärdes den unga flickan af ett otillfredsställt begär efter undervisning. Hennes starka medfödda rättskänsla alstrade en nästan

afundsfull bitterhet mot den samhällsordningens orättvisa, som åt hennes manliga bekanta gratis skänkte allt detta goda, som hon så lifligt men dock förgäfvades efterträdde. Inom det välmående hemmet, som styrdes af en kraftfull och skicklig husmoder, var hennes arbete mindre behöfligt. Den öfverloppstid, som ej fick användning vid husliga sysslor och små syskonens undervisning, ägnades visserligen till flitiga studier i faderns rika bibliotek, men upptogs också ej sällan af aggande reflektioner öfver de missförhållanden, för hvilka hon kände sig själf vara offer, men som ingen annan ens observerade.

I Fredrika Bremers biografi möter läsaren samma trängtan efter vetande och verksamhet, blott än mer stegrade, än mer tärande; — kanske därför att Rosalie Olivecrona mer än Fredrika Bremer ägde inom hemmet personlig frihet, sysselsättning och tillgång till andlig utveckling.

Också kände hon sig långt ifrån olycklig. Begåfvad med ett poetiskt sinne, besjög hon med hänförelse naturens skönhet och prisade sitt goda hem:

»där min lefnads glada vår förflutit,
där jag barnsligt lekt och sorglöst njutit».

* * *

Rosalie Ulrika Roos föddes den 9 dec. 1823 i Stockholm, där hon tillbrakte sin barndom. Hon hade därigenom lyckan att få begagna sig af den s. k. Wallinska skolan, som öppnades 1831 och där en vida mera systematisk och grundlig undervisning meddelades än den hittills för flickor vanliga. Rosalie tillhörde läroverkets första uppsättning af elever och utmärkte sig tidigt för vetgirighet och begåfning och lade redan i skolan en god grund för sin bildning. Då föräldrarna 1839 flyttade till Sjögerås vid foten af Mösseberg, var hon i besittning af ett kunskapsförråd, som för hennes ålder och kön var på den tiden högst ovanligt. Detta vetande fick nyttig användning vid de yngre syskonens undervisning. Hennes kärleksfulla sinnelag och praktiska duglighet kommo ortens befolkning till godo än på ett, än på ett annat sätt. Själf vandrade hon omkring i stugorna och utdelade allt efter behof mat, kläder eller medicin. En gång hände sig, att en ilsken galt med sin huggtand fläckte upp benet inemot höften på en gosse. Läkare kunde ej fås på flere dagar, men då han kom, befanns såret vara

så väl förbundet och skött, att gossen, som varit nära att förblöda, var räddad och blef sedan fullt återställd.

Under allt detta fortsatte hon sina studier, dock alltid med den aggande känslan af brist på handledning och mål. Hon hade redan fyllt 28 år, då ett tillfälle erbjöd sig för fågeln att flyga ut. En hennes väninna hade rest öfver till Amerika, och på hennes tillrådan beslöt Rosalie Roos att fara efter. Planen väckte lifligt motstånd. Det kräfdes den viljestarka kvinnans hela energi att öfvervinna alla de hinder, anhöriga och vänner sökte lägga i vägen för realiseringen af en plan, som syntes dem onödig, opassande och vådlig. Det var också något oerhördt, att en ung bildad kvinna allena och obeskyddad anträdde resan öfver Atlanten. På den tiden ansågs det nästan opassande för en ung dam att gå ensam öfver Norrbro. Men den oerfarna kvinnans oböjliga vilja sköt undan hindren med kraften hos en naturlag.

Hon reste 1851 och fick därute genast plats först i skola och sedan i familj. Hvad hon länge sökt, fann hon i rikt mått, utveckling, erfarenhet, arbete och oberoende och hemkom en mer dugande, klar och själfständig personlighet än förut. Äfven i så fall hade resan gjort henne rikare; den hade utvecklat hennes förmåga af fosterlandskärlek. Det var hemlängtan, som efter 4 års bortovaro grep henne så starkt, att hon öfvergaf sin vinstgifvande befattning, sina nya intressanta bekantskaper och vänner och sydstaternas af henne så beundrade naturprakt för att få återse sitt kalla fädernesland och sitt varma föräldrahem. Själf skrifer hon härom:

»Fågel finge
jag din vinge,
vet jag hvart jag flög.

Hän till Norden,
fosterjorden,
Sagas gamla ättehög.»

Föräldrarna hade nu flyttat till Stockholm, där Rosalie Roos på nyåret 1856 sammanträffade med frk. Sophie Leijonhufvud, sedermera blifvande friherrinnan Adlersparre. De båda intelligent kvinnorna voro just lagom likatänkande för att ingå fostbrödralag och med förenade krafter gå till strids i den oblodiga kampen för kvinnans rätt till undervisning och själförsörjning. Rosalie Roos, som känt mer af overksamhetens tryck och bristen på undervisning och som dessutom under några år inandats Amerikas frihetsmängda luft, var vid denna tid mera revolutionär än Esselde, frk. Leijonhufvud. Hon var också den första af de båda vännerna, som vädjade till

offentligheten för att påpeka bristerna i flickors bildning och uppfostran. Utan annan förtrogen än modern, skref hon och afsände anonymt sin första uppsats med titeln »*En ropandes röst i öknen*», hvilken trycktes i Aftonbladet våren 1857. Hon lyckades fästa uppmärksamheten på många missförhållanden och vinna gehör för sina åsikter och dymedelst bereda jordmånen för kommande reformer.

Året därpå, januari 1858, skref Sophie Leijonhufvud i »*Svenska Tidningen*» en artikel, i hvilken hon uppmanade kvinnorna att bilda ett eget pressorgan för reformfrågans behandling. Uppsatsen signerades med märket »*Keiner*», och ej ens Rosalie Roos hade ringaste aning om hvem som gömde sig bakom den anspråkslösa pseudonymen. Förslaget att upprätta särskildt organ för spridande af deras reformförslag kom således först från friherrinnan Adlersparre, men accepterades genast med acclamation af fru Olivecrona, som skrifver härom:*)

»Några dagar efter artikelns publikation erhöj jag ett bref från Sophie (fru Adlersparre), däri hon säger: 'Mycket längtar jag höra, om ej kanske samma tankar, som dessa sista dagar vimlat inom min hjärna, också varit på besök hos dig, om ej någon hemlig sympati hviskat samma ord i ditt öra som i mitt — ord, hvilka till att börja med föreföllo mig så djärfva, så otroliga, så högst omöjliga att göra någon verklighet af, men som dock envisats att stanna och nu ligga som andra stackars halfgrodda frön, hvilka vänta sitt »varde» af dig. Få se om det kommer'.

Mitt svar lydde: 'Du säger: jag har en idé, jag har utkastat en plan, kläd den i ord, utveckla den åt mig. Nåväl, har jag orätt em jag säger, att den rör sig omkring en sådan »*Revue des deux mondes*», som vår Keiner föreslår, och att du har dina små funderingar att låna din intelligens, din penna åt denna plan för att därigenom bidraga till dess verkliggörande? Har jag rätt, så har äfven du rätt, ty samma tanke har varit på besök i min hjärna, och jag har ingenting emot att gifva honom husrum där, såvida den förhåller sig stilla och beskedligt. Men hur realisera en sådan idé? That is the question. Min första impuls var att tillskrifva förf. af den ifrågavarande artikeln för att bedja honom som redaktör sätta sig i spetsen för företaget. Bidrag ämnade jag lofva från tvenne fruntimmers pennor (din och min) såsom permanenta medarbetare och dessutom vill jag försöka skaffa extra bidrag. Nåväl,

*) Dagny 1895 sid. 234.

hvad säger väl du om mina djerfva planer, mina vidtsväfvande fantasier?» — — —

Sådant var uppslaget till »Tidskrift för Hemmet». Under loppet af 1859 utgafs första årgången, som helt och hållet fylldes af redaktрисerna själfva. Det var »*En tidskrift utan namn*»*. Artiklarna äro ofta ej ens signerade, fostbrödralagets enhet var fullständig, de tu voro ett. Man har numera svårt, äfven när man personligen känt författarinnorna, att alltid kunna gifva hvar och en sitt. Dessa upplefde nu en lycklig tid. Det roade dem obeskrifligt att under anonymitetens skyddande förklädnad få sjunga ut sina hjärtans tankar om en mängd frågor och att få lyssna än till smickrande anmärkningar och sakrikt bifall, än till klander och ogillande. Det ena som det andra ledde till mystifikationer och små oskyldiga intriger, som gjorde redaktрисerna stort nöje. Största lyckan var dock att få ägna sig åt ett arbete, som öfverensstämde med deras anlag och smak, att se företaget krönas med framgång och först och främst att få medverka för en sak, som lände både till den enskildes och till samhällets bästa.

Redan i tidskriftens andra årgång och sedan allt framgent äro artiklarna signerade. Anonymiteten lyckades de båda redaktрисerna dock i det närmaste bibehålla äfven under utgifvandet af denna årgång. Roligt är att iakttaga hur fyndigt de visste variera sina signaturer för att dölja bristen på medarbetare, en brist som de långt mer än publiken erforo. Rosalie Roos hade redan 1855 utgifvit ett häfte dikter under märket »*La Straniera*». Från denna pseudonym lånade hon begynnelse- och slutbokstäfverna och tecknade sig i tidskriften än med St. och än med — —ra. Troligen har hon också begagnat andra signaturer. Hennes flesta bidrag behandla ämnen sådana som exempelvis: »*Kvinnan och arbetet*», »*Flickors uppfostran*», »*Kvinnans religiösa uppfostran*», »*Om klandersjuka*» o. s. v. I 4:e och 5:e årgångarna blifva bidragen färre. Hennes tid och tankar rycktes oemotståndligt allt mer och mer till andra kraftfordrande uppgifter.

*   *   *

Vårsommaren 1857 inträdde Rosalie Roos i äktenskap med dåvarande professorn sedermera blifvande justitierådet K. Olivecrona och iklädde sig därmed moderskallet för fyra styfbarn, en son och tre

*) Se 1:sta årg. sid. 155.

döttrar. Under följande år ökades syskonkretsen med en son och en dotter. Omgifven af denna barnskara och uppfylld med djup känsla af de plikter, hennes ställning ålade, blefvo de stunder, hon kunde ägna åt tidskriftens redaktion allt färre. Därtill kom den besvärliga omständigheten, att de båda redaktriserna bodde långt ifrån hvarandra, den ena i Stockholm, den andra i Uppsala. Då, före järnvägarnas tid, var detta afstånd betydligt. Tidskriften trycktes för det mesta i Uppsala, men den verksammaste redaktrisen bodde i Stockholm, häraf mycken tidspillan och ökad arbete. Då med 8:e årgången tryckningsorten förlades till Stockholm, ansåg fru Olivecrona, som ännu bodde kvar i Uppsala, det lämpligt att draga sig tillbaka från redaktionen. Hon öfvertalades för den gången att kvarstå, och fostbrödralaget fortgick alltså än ett par år. Men 1868 satte hon i verket sitt beslut att afgå, och från denna tid skref hon blott som tillfällig medarbetare i tidskriften. Att afstå från föräldravården om sin andes barn var henne dock påkostande, och hon säger själf, att om hon då annat sin egen flyttning till Stockholm hösten 1868, skulle steget måhända ej blifvit taget.

Strax före och under tidskriftens första år inträffade tvenne för de båda vännernas framtid och verksamhet viktiga tilldragelser. På sommaren 1857, kort efter fru Olivecronas giftermål, anträdde de båda makarna, åtföljda af fröken Leijonhufvud, en utrikes resa och besökte därunder Tyskland, Schweiz och Italien. De båda unga damerna njöto i fulla drag af konstskatterna i storstädernas muséer och naturskönheterna i de schweiziska landskapen och vid Medelhafvets blå böljor. Riktade med nya intryck, som sedermera gäfvo ämnen till nätta skisser i tidskriften, återkommo de hem.

Af än större vikt för tidskriften blef den färd, som de tre resenärerna tillsammans företogo sommaren 1861 till Tyskland, Frankrike, England, Skottland och Irland. Under denna resa betraktades studiet af konst och natur mer som bisak; hufvuduppgiften var att erhålla kännedom om hur man i Europas stora kulturländer sökte lösa de problem, som lifligast sysselsatte och brydde vännernas hjärnor.

På kontinenten hade man föga att lära. »I Tyskland», säger fru Olivecrona, »var den s. k. kvinnofrågan så godt som okänd.» I Frankrike var förhållandet ungefär det samma men visade dessutom benägenhet att här och där urarta till hvad Fr. Bremer kallar »den falska» kvinnoemancipationen. Vistelsen i Storbritannien gaf bättre resultat. Man gjorde bekantskap med

redaktriserna af »English Woman's Journal», tog notis om en förening: »The society for promoting the employment of Women» med ändamål att underlätta kvinnans bemödanden att erhålla arbetsförtjänst. Man besökte flere af denna förening grundade institutioner, däribland ett »Register» med samma syfte som våra »Adresskontor för arbeterskor», en annan motsvarande den här sedan inrättade renskrifningsbyrån, och ännu en tredje: »Ladies' Reading Room», som väckte tanken på den 1886 i Stockholm öppnade »Läsesalong för damer».

På uppmaning af de nya engelska bekantskaperna beslöt man sig för att bevista ett stort möte i Dublin »For the promotion of social science», där man skulle få sammanträffa med sina nya vänner och få tillfälle se den åldrige presidenten lord Brougham och höra flere framstående talare, däribland åtskilliga kvinliga. Man kan föreställa sig de båda svenskornas tillfredsställelse, då de här fingo bekräftelse på sitt antagande, att äfven kvinnan besitter förmågan att klart och logiskt uttrycka sina tankar, utan att därvid förlora behag, takt och blygsamhet, och då de fingo glädjen höra detta faktum öppet och varmt erkännas af framstående män inom pressen.

Denna resa blef så mycket mer lärorik, som de båda damerna under sina forskningar hade ledning, skydd och stöd af en så lärd, aktad och erfaren följeslagare som justitierådet Olivecrona, för hvilken tillträdet till framstående personer och institutioner stod öppet.

De intryck och lärdomar, hvilka de båda så mottagliga vännerna inhämtade under färden, hafva utöfvat ej ringa inverkan på vårt samhälle såväl genom resenärernas skriftliga uppsatser som ock genom upprättandet af nyttiga institutioner, liknande de förebilder man sett i England. Den riktning kvinnorörelsen i vårt land sålunda redan tidigt mottog från anglo-sachsiskt håll, torde vara en bland orsakerna, hvarför den varit så sund och fri från abnormiteter.

Sophie Leijonhufvud var den, som nu i praktiskt hänseende utöfvade största verksamheten. Hon satte sig i spetsen för inrättandet af en renskrifningsbyrå, som sköttes af kvinnor och ännu fortgår; för biläandet af söndagsskoleklasser, i hvilka unga damer meddelade frivillig undervisning; för grundandet af »Läsesalong för damer», en institution som ännu äger bestånd fast under titeln »Stockholms läsesalong» o. s. v. Fru Olivecrona, som ej bodde i hufvudstaden, och som dessutom var mer upptagen af hemplikter och all-

männa uppdrag i Uppsala, kunde blott tala och skrifva för samt glädja sig åt de nya nyttiga företagen.

Detta förhållande ändrades väsentligt, då familjen Olivecrona hösten 1868 flyttade till Stockholm. Redan samma år finner man i tidskriften införd en af fru Olivecrona skriven artikel med titeln: »*En felande länk mellan den arbetsgivande och den arbetssökande*». Här framhöllos skälen och planläggningen för den blifvande anstalten »*Bikupan*», som öppnades redan 1870, och som under alla följande år varit försäljningslokal för handarbeten af finare slag, förnämligast tillverkade af kvinnor, som sett bättre dagar, men som genom lyckans växlingar kommit på obestånd och blifvit för sitt uppehälle hänvisade till nålen eller annan kvinlig handaslöjd. Hennes praktiska blick insåg behovet af en dylik inrättning och hos en hennes vän väcktes samma tanke vid åsynen af liknande anstalter i utlandet. Knappt var familjen kommen till Stockholm, förr än hon satte sig i spetsen för grundandet af »*Bikupan*», som under hennes ledning alltmer växt ut och 1887 förenades med en äldre inrättning af snarlikt syfte: »*Sällskapet för arbetslitens befrämjande*». Rörelsen har nu tagit stora dimensioner och omhuldas med intresse af H. K. H. kronprinsessan. Under 1896 steg försäljningssumman till 56,700 kr. och under 1897, exhibitionsåret, flög den upp till 79,300 kr. Den har utgjort ett betydligt tillskott i många obemedlade kvinnors knappa årsinkomst.

Naturligtvis skulle de båda vännerna oaktadt öfverlägsen duglighet och brinnande nit ej förmått åstadkomma så många och stortartade företag, om de ej haft till sin disposition en stab af kvinnor, utrustade med förmånen af bildning och förmögenhet och livvade af samma anda och syfte som ledarinnorna. Några bland dessa stabs-officerare hafva sedermera som chefer fäst sina namn vid andra samhällsnyttiga företag.

Äfven sedan fru Olivecrona 1868 utträdt ur tidskriftens redaktion, har hon allt emellanåt lämnat bidrag, mest i form af *reseanteckningar*, skrifna under hennes många och långa färder i främmande land. Af bestående intresse och värde är den samling statistiska uppgifter, hon ordnat med anledning af världsutställningen i Philadelphia, och som finnes intagen i 19:de årg. af tidskriften i en vidlyftig uppsats med titeln: »*Den svenska kvinnans arbete*». En så redig, omfattande och grundlig afhandling i detta ämne, för de viktiga åren 1831—1877, har knappast hvarken förut eller efteråt blifvit skriven.

Men ej blott i »*Tidskrift för Hemmet*», utan ock i andra pressorgan förekomma uppsatser af hennes hand. Dessutom utgaf hon 1887 en intressant lefnadsteckning öfver den framstående filantropen Mary Carpenter samt 2 häften dikter. Det senare: »*Spridda blad*» utkom 1889. Några stycken i samlingen hafva utmärks med hedersomnämmande af Svenska Akademien. Hennes sista uppsats vidrörde bland annat Laura Marholms till oss importerade gammalnya läror rörande kvinnan. Under titeln: »*Är kvinnorörelsen berättigad?*» infördes artikeln i Dagny sommaren 1896. Denna sunda, sakrika och sansade vederläggning af anklagelserna mot kvinnorörelsen i vårt land under senaste årtionden och af den tyska damens materialistiska reaktionsförsök — hos oss i andra hand — bildar ett värdigt inlägg till de många andra, som i samma syfte samtidigt utgåfvos, och utgör denna för rättvisa och renhet så varma kvinnas sista ingripande i våra sociala frågor.

Fru Olivecrona hade lyckan att i ovanligt hög grad få tillfredsställa sin vetgirighet och tillgodose sina mångsidiga intressen. Hon var en väldig reseitär. På hemvägen från Amerika gjorde hon en utflykt till Havana och njöt obeskrifligt af den tropiska naturens skönhet. Därifrån företog hon en tur uppför Mississippin, besökande landets förnämsta platser och sevärdheter. Öfverallt vann hon genom sitt angenäma väsen och sina många kunskaper intresserade vänner och beskyddare. I sin mans sällskap bevistade hon flere kongresser, 1861 i Dublin, 1869 i Köpenhamn, 1872 i Brüssel, 1876 i Budapest. Tillsammans företogo de äfven andra färder, såsom t. ex. den förut omnämnda 1857. Ännu så sent som 1896 bevistade hon under en resa till Schweiz en passant kvinnokongressen i Berlin.

Oaktadt sina många åligganden som mor, maka, husmor och värdinna, oaktadt sitt författarskap, sin offentliga verksamhet och sitt lifliga intresse för litterära och sociala frågor fann dock fru Olivecrona tid för en vidsträckt välgörenhet. Hon drefs därtill af varm medkänsla för alla lidande. Hennes klara, vidtomfattande blick och hennes praktiska sinne uppdagade orsakerna till många missförhållanden och bästa sättet att dem undanrödja och förmådde henne att med största ifver och intresse omfatta sådana förslag, som hade till syfte att förebygga nöden och dess olycksföljder. Hennes viktigaste företag i detta hänseende var inrättandet af den nyssnämnda försäljningslokalen Bikupan. Som direktis i styrelsen för denna anstalt öfveitog hon högsta ledningen af den kvinliga arbetsafdelningen vid Wiener-expositionen 1873 och fick sedermera 1893

i uppdrag att också leda anordningen för Chicago-expositionen, hvilket förtroende hon dock på grund af ålder och andra omständigheter afsade sig, efter att först hafva organiserat den arbetskomité som sedermera utförde verket. 1878 deltog hon i Penitentierkongressen i Stockholm, hvarvid hennes uppsats öfver Mary Carpenters verksamhet föredrogs. Hon har också varit medlem af styrelsen för flere välgörenhetsföreningar, t. ex. för Idiothemmet och för Arbetshemmet för kvinliga idioter. I arbetet för stiftandet af sistnämnda anstalt har hon verksamt deltagit.

Denna välgörenhet i stor skala förmådde likväl ej tillfredsställa hennes behof af att personligen omhulda de arma och lidande. Många yanföra och öfvergifna hafva hos henne fått råd och hjälp, och åtskilliga sådana sväfvade under hennes långa sjukdom i oro för egen framtid och utkomst, sedan hon gått bort.

Rosalie Olivecrona hade god hälsa, var härdig för kyla och ansträngning och besatt en hög grad af seg uthållighet. Vännerna räknade på att länge få behålla henne. Man betraktade i början hennes årslånga sjukdom som ett obetydligt illamående, hvilket hennes goda fysik snart skulle öfvervinna. Men plågorna tilltogo och krafterna aftogo. Förliden oktober nedlades hon på sjukbädden och kunde ej mer uppstå. Svåra tider stundade. Den lifliga själen pinades af en påtvungen overksamhet, och den kraftiga stofthyddan bröts blott långsamt ned af plågorna. Slutligen kom någon lisa. Under de par senaste månaderna inträdde en domning, som bröt skarpaste udden af såväl de fysiska som psykiska smärtorna. Slutligen efter några dagars stilla dvala befriades hon den 4 juni från sitt långvariga lidande.

Man kan icke ens flyktigt teckna Rosalie Olivecronas bild utan att särskildt fästa uppmärksamheten på den rättskänsla och fasthet, som voro utmärkande drag i hennes karakter och som tillvunno henne vänners och bekantas förtroende och bestående aktning. Rättsbegreppen voro hos henne så utpräglade, att vid bedömandet af personligheter hon alltid satte i första rummet karakterens etiska egenskaper. Hvarken intelligens, skarpsinne, kvickhet eller ens snille kunde muta henne att i vördnad böja sig inför bäraren af dessa lysande egenskaper, om i dennes personlighet saknades de etiska. Detta rättsinne var grundadt på en allvarlig gudsfruktan, som tidigt utvecklades och bar prägeln af den tidens religiositet, den som fått sitt vackraste uttryck i Wallins psalmbok.

Inom privatlivet tog rättskänslan form af en utpräglad plikt-trohet och offervillighet i alla mötande förhållanden, i hemlif, i författarskap, i vänskapsförbindelser, i välgörenhet, i allmänna uppdrag och förenades med en ihärdighet, en uthållighet, som nästan alltid förde henne till målet. I hennes skrifter har detta rättskafens sinnelag funnit uttryck på många ställen, t. ex. i berättelsen »*Tvenne kvinnor*», införd i 5:te årg. af Tidskrift för Hemmet, och sedan i det vackra versifierade stycket »*Paralleler*». På båda ställena framhålles samma tema: ytligheten af det världens domslut, som afgudar konstnären men glömmer välgöraren. Hennes fasthet behöfdes väl för att under de första stadierna af emancipationspolemiken motverka fördomarna om kvinnans osjälfständighet och vankelmod och har tryckt en prägel af vederhäftighet på det reformarbete, för hvilket tidskriften var språkrör.

*   *   *

Kvinnorörelsen har i några afseenden tagit en vändning, som äfven de mest skarpsynta ej kunnat förutse. Förr, och till en del ännu, anse motståndarna, att kvinnorna eftersträfvade ett onaturligt och skadligt oberoende, att de äflas öfverskrida sitt verksamhetsområde och inkräkta på mannens; att deras konkurrens nedsätter hans arbetslön, o. s. v., och man tycker att deras pretentioner borde afvisas. Hvarken de, som sträfvade för, eller de som sträfvade mot rörelsen, kunde i förstone fullt uppfatta frågans vidd. Ingendera insåg klart, att den efterträdde eller afskydda förändringen var oundviklig, var en nödvändig följd af ändrade sociala förhållanden. Industrien och maskinarbetet beröfvade kvinnorna i hemmet det ena verksamhetsfältet efter det andra, i synnerhet handarbetet*). Syssetsättning inom hus fanns slutligen som regel endast för matmödrar och tjänarinnor. Däremot öppnades andra banor, andra verksamhetsområden, där den kvinliga arbetskraften lifligt efterfrågades. Kvinnorna behöfdes på fabriken och kontoret, vid kassapulpeten och skrifbordet, vid telefonen och telegrafan, i handelsboden, i småbarnsskolan, i folkskolan, på seminariet, på gymnastiken, på posten och för en mängd andra befattningar. Om kvinnan behöfde arbetet, så hade arbetet i lika hög grad behof af kvinnan. Det blef i många

*) I S. A. Andréés skrift »Industrien och Kvinnofrågan» är detta förhållande på ett grundligt sätt afhandladt. (Se Verdandis småskrifter häft. 40).

fall onödigt att teoretiskt förfäktat reformer, som gingo af sig själfva såsom gifna följder af ett nytt samhällsskick och hvilka utan allt teoretiserande och trots allt kortsynt motstånd skulle blifvit satta i verket. Kvinnorna behöfdes allt mindre i hemmet men så mycket mera på annat håll, där deras arbete också betalade sig bättre. Följaktligen *måste* många bland dem söka sitt uppehälle utanför »hemmets stilla värld».

En följd häraf — och den alls icke förutsedd — har blifvit, att ett ej ringa antal kvinnor känna sig missbelättna med den ställning, i hvilken de nya samhällsformerna försatt den. De forna arbetsfälten äro borta och ersatta af andra, som mindre motsvara dessa kvinnors smak. De tråna från ut- till hemarbetet, från tankeverksamheten till handslöjden, från pulpeten till de husliga sysslorna. Men där behöfvas de ej — — — de måste stanna i skolkatedern, på bankkontoret, vid telefonluren o. s. v. — och för deras inre öga hägrar »den gamla goda tiden» i hemmet som ett paradis, från hvilket de frukta att för alltid vara utestängda. Förra tidens lidanden äro förgättna: hjälplösheten, beroendet, förödmjukelsen, förtrycket. Ingen må tro, att alla dessa kvinnor känna tacksamhet mot dem af sitt kön, som de anse hafva befordrat en sådan sakernas ordning, eller att de besitta skarpsinne och rättvisa nog att inse, det reformen gifvit åt kvinnokönet i stort taget en vida bättre ställning än förut. De knorra och skylla olägenheterna i deras nya förhållanden på »banbryterskorna» och öka därmed den motståndskraft, som försvårar och försenar öfvergången från gamla föräldrade till nya ändamålsenliga samhällsformer. Och förkämparna, hvilkas välberäknade verksamhet underlättat utbildningsarbetet, skörda från detta håll snarare ogillande än tacksamhet.

Något än mer oväntadt har därjämte inträffat. Åtskilliga kvinnor börja anse och framställa som onatur det höga kvinnoideal, som vår civilisations äldste och mest begåfvade män skapat i dikt eller prosa, och som våra bästa kvinnor förverkligat i lifvet. Man börjar betrakta »*den rene kvinde*» som en naturvidrig företeelse, en decadent och ej som dyrbaraste vinsten af den stränga disciplin, hvarunder kvinnokönet årtusenden igenom utvecklats. Man hänar såväl den dyrt förvärfvade typen som dem, hvilka hålla den för idealet. Något sådant skulle ingen af kvinnosakens förkämpar kunnat ens ana, då de förtröstansfullt arbetade på sitt köns höjande i ekonomiskt, intellektuellt och moraliskt hänseende.

Men denna reaktionsvind är blott tillfällig och har sitt oväderscentrum i vissa nutidens religiösa och sociala förhållanden, hvilka det blefve för vidlyftigt att här vidröra. — »Vägen går framåt, den går ej tillbaka.»

Något af idealitetens solglans ligger öfver de tre här nämnda kvinnornas arbete för en samhällsnyttig riktning af kvinnorörelsen.

Alla tre besjälades af ett brinnande nit för reformen, alla voro i besittning af en för sin tid ovanlig bildning, alla hade hög samhällsställning, alla voro ekonomiskt oberoende — två af dem förmögna — alla ägde öfverlägsna själs gåfvor, alla hade förmågan att elektrisera andra för sina syften och — last but not least — alla använde dessa fördelar — dessa försynens stora gratialer — till gagn för sitt kön och sitt land. Alla antogo och efterlefde det samhällsbevarande budet: »noblesse oblige, richesse oblige». I hafven fått för intet. Gifven!

Också skola åt Rosalie Olivecrona såväl som åt Fredrika Bremer och Sophie Adlersparre tjugonde seklets kvinnor ägna den vördnad och tacksamhet, som nu stundom förvägras dem, men som de i så rikt mått förtjänat.

Eva Fryxell.

Förslag till bildandet af Fredrika-Bremer-Förbundets distriktföreningar för hälso- och sjukvård på landsbygden.

Tacksamt må erkännas att under de senaste 20 åren landsbygden arbetat med både nit och framgång för sjukvårdens förbättrande inom sina respektive områden. Dock har detta arbete hitintills gått nästan uteslutande i en riktning, den att anskaffa tidsenlig och god *sjukhusvård* åt lidande medmänniskor. Så välsignelse-rikt detta än varit, så är det likväl nu tydligt nog att landsbygdens behof af sjukvård hvarken blifvit eller öfverhufvud taget någonsin kan blifva tillfredsställt endast genom länslasarett och andra sjukvårdsanstalter. Icke allenast ekonomiska utan äfven rent lokala skäl lägga härför hinder i vägen. På landsbygden kommer det nog alltid att blifva såsom det nu är, att blott ett fåtal af de sjuka kunna beredas vård på sjukhus.

Från sjukhusvård uteslutna äro först och främst det stora flertalet epidemiskt sjuka, hvilka enligt nu gällande praxis icke emottagas till vård på länslasaretten. Vidare alla sådana sjuka, som icke kunna forslas till sjukhus, antingen till följd af sjukdomens beskaffenhet och häftighet eller till följd af afståndet och svåra kommunikationer. Ytterligare tillkommer en på vår landsbygd talrikt representerad klass, bestående af små hemmansägare, torpare, handverkare, dagsverkare, med ett ord alla dessa »mindre bemedlade», som utan att vara nog fattiga för att kunna erhålla fattighjälps dock ingalunda alltid ha råd att betala legosängsavgiften för vård i allmänt rum på ett läns sjukhus. Åt alla dessa sjuka, som icke få begagna sig af länets sjukhusvård eller som af ett eller annat skäl icke kunna begagna sig af den, måste vi således söka att i deras eget hem bereda nödig vård, så framt länets sjukvård skall rättvist tillgodose de olika intressena. Staten har i detta hänseende redan gjort hvad på den skäligen ankommer. Vid fall af svårare epidemisk sjukdom låter den på sin bekostnad ämbetsläkaren företaga särskild resa till den angripna orten för att meddela såväl föreskrifter om de sjukas vård som anvisning om de åtgärder, hvilka böra vidtagas till förekommande af sjukdomens utbredning, den sörjer för att tillräckligt antal läkare utbildas, och den har genom frikostiga anslag, synnerligast under det senaste årtiondet, upp

intätrat och underlättat bildandet af ett större antal nya extra provinsialläkaretjänster. Nu synes det dock som om man på den sistnämnda vägen hunnit till en gräns, öfver hvilken man icke gärna bör gå. Ett genom mer eller mindre konstlade medel förorsakadt ökande af läkarnas antal utöfver det som landet verkligen behöfver och kan föda vore ingalunda önskvärdt, ty det skulle ovillkorligen medföra en sänkning i medelnivån af läkarnas vetenskaplighet och allmänbildning samt förr eller senare uppamma ett läkareproletariat, hvarpå icke minst allmänheten blefve lidande.

Däremot har på senaste tiden mer och mer den åsikten brutit sig fram, att landstingen, för att tillgodose landsbygdens kraf på förbättrad och lättare tillgänglig sjukvård, borde öka läkarnas arbetskraft och förmåga att hjälpa genom att vid deras sida ställa skolade och pålitliga sköterskor. Dock icke sådana på den vanliga tjänstekvinnans nivå stående, som redan nu här och där af enskilda personer eller kommuner antagas och afskedas, utan sådana, som efter erhållen utbildning för sitt yrke skulle af landstingen antagas och ställas under förmanskap af ämbetsläkare, dem de således skulle vara för sin tjänsteverksamhet närmast ansvariga.

De utgifter, som af landstinget måste göras för att kunna aflöna en sköterska inom hvarje läkaredistrikt, blefve ingalunda afskräckande stora. Må vi som exempel ur verkligheten taga ett medelstort landstingsområde med en ytvidd af 19,700 kvadratkilometer och en folkmängd af 200,000 personer samt 14 läkaredistrikt. Detta landsting anser redan nu sedan flera år tillbaka att det är klokt och med god hushållning öfverensstämmande att årligen utgifva något öfver 100,000 kr. för att anskaffa lasarettsvård åt cirka 2,000 personer, hvilkas sjukdomar, om än för individen svåra och farliga, dock icke i regel genom sin smittosamhet utgöra någon fara för familjen, kommunen eller samhället. För de 12,000 personer åter, som enligt officiella uppgifter under samma tid af läkare vårdats i sina hem för diverse andra sjukdomar, hvilka ofta genom sin smittosamhet utgjort en ständig fara för den öfriga familjen, grannarna och kommunen, har landstinget icke haft någon som hälst utgift. Under förutsättning att landstingen vore villiga att anslå 600 kr. åt en sköterska i hvarje läkaredistrikt, blefve detta en årlig utgiftssumma af 8,400 kr. eller knappt $\frac{1}{12}$ af den summa som landstinget årligen offrar på sjukhusen. Och dock vore den valuta som landstinget skulle få för denna tolfteedel icke ringa. Ty genom anställandet af dugliga sköterskor, hvilka öfvervakade efterlevandets

af läkarens råd och anvisningar, skulle de sjukas vård i hemmen betydligt förbättras, deras lidanden mildras och mångt dödsfall, mången eftersjukdom afvändas. Genom att undervisa om och öfvervaka de sjukas isolering och smittoämnets förstörande redan vid sjuksängen och i sjukrummet skulle sköterskan kraftigt bekämpa sjukdomens spridning och betydligt minska den fara för smitta, hvar med hvarje epidemiskt sjukdomsfall hotar grannarna, kommunen och hela samhället.

Icke allenast lidande och människolif skulle härigenom sparas, utan äfven de kostnader och utgifter som hvarje farsot för med sig, så väl för den enskilde som det allmänna.

* * *

Det är dock icke nog med statens, landstingets och kommunernas understöd. Äfven den enskilda offervilligheten och hjälpsamheten måste tagas i anspråk på detta vidsträckta arbetsfält.

För att kunna ena och samla alla på en ort tillgängliga krafter har därför Fredrika-Bremer-Förbundets sjukvårdskomité tänkt sig, att inom hvarje läkaredistrikt en förening borde bildas af män och kvinnor, som voro villiga till gemensamt arbete i hälso- och sjukvårdens tjänst. Företrädesvis borde härtill anmodas bildade och intresserade kvinnor, samt präster, läkare, landstingsmän, kommunalstämmo- och kommunalnämndsordförande, större egendomsägare och arbetsgivare och sist men icke minst allmogemän och allmogekvinnor. Inom sig utser föreningen en styrelse af män och kvinnor.

Till erhållande af medel för bestridandet af nödiga utgifter bestämmas en efter de lokala förhållandena lämplig årlig afgift, som bör sättas så låg som möjligt för att den icke må utgöra något materiellt hinder för inträde i föreningen. För öfrigt torde denna ledamotsafgift äfven kunna erläggas genom naturaprestationer eller personligt arbete i föreningens tjänst.

Där icke redan distriktsköterska finnes, bör en af den nybildade föreningens första åtgärder blifva, efter hvad vi förut haft tillfälle anförä, att åt distriktet anskaffa en skolad sjuksköterska. Men då föreningen antagligen icke, eller endast med en svårighet, som snart skulle slappa det nyvaknade sjukvårdsintresset, skulle kunna åstadkomma de härtill nödiga penningemedlen, borde föreningen genast från första början vända sig till landstinget med anhållan att landstinget behagade anställa en skolad sjuksköterska inom föreningens läkaredistrikt.

Särdeles tjänligt och befordrande sakens framgång vore om distriktföreningen, då den genom någon sin motionär ingår till landstinget med begäran om en skolad sköterskas anställande inom föreningens distrikt, äfven kunde bifoga ett efter de lokala förhållandena lämpadt förslag till instruktion för hennes verksamhet. Fredrika-Bremer-Förbundets sjukvårdskomité anhåller därför att i Bilaga A få påpeka några hufvudpunkter, som framför andra förtjäna att beaktas vid uppgörandet af detta förslag.

I och med en sjuksköterskas anställande är dock distriktföreningens verksamhet långt ifrån avslutad. Mycket återstår ännu att göra, att understödja, att hjälpa, för att sköterskans arbete skall blifva så välsignelserika som det kan och bör bli.

För att nu nämna blott några exempel, så bör föreningen *upprätta ett förråd af en del artiklar och persedlar, som vid sjukdomsfall alltid behöfvas*, men nästan alltid saknas i de enskilda hemmen. Dit hör i första rummet diverse sjukvårdsutensilier, hvilka skulle af sköterskan användas i de sjukes tjänst, utlånas eller skänkas till de sjuke. Exempelvis må nämnas sprutor, sköljkannor, mätglas, medicinskedar, katetrar, profrörställ för urinundersökning, ispungar, linne- och ylledukar till vattenomslag och inpackningar. En Esmarksbinda för blodstillning, ett bindtyg med diverse instrumenter, en sats rörformiga vaginalspecula, bindor, trekantiga dukar, en lätt sjukbår, desinfektionsmedel, vidare borde i förrådet finnas en transportabel säng med dubbel utredning, att af sköterskan begagnas i sådana hem, där ingen sängplats kan åt henne beredas, läskedrycker, vissa dietetiska födoämnen, linneplagg, lakan och dylikt. Egentliga födoämnen åt fattiga sjuka bör det dock icke vara depotens sak att tillhandahålla, utan fattigvårdens. Sköterskan skall tillse att till låns från förrådet bekomna artiklar återställas i godt skick, och hon ansvarar för att de blifva fullständigt rengjorda och desinfcierade, innan de ånyo komma till användning. Där burgna personer erhålla sjukvårdssaker till låns från förrådet, böra de därför till föreningens kassa betala någon billig ersättning. Förrådet står under tillsyn af särskild därtill af distriktföreningen utsedd person.

I kampen mot de epidemiska sjukdomarna har föreningen att själfallet gå till väga på det sätt som passar för de lokala förhållandena och den särskilda sjukdomen. Hvad som dock alltid behöfves är en eller två *skolade desinfektörer* att användas enligt läkarens föreskrift och under sköterskans tillsyn, icke allenast vid de vanliga

smittosamma sjukdomarna utan äfven vid de fall, där lungsiktig affidit i eller afflyttat från förut begagnad lägenhet.

Vid transporterandet af svårare sjuk eller sårad till sjukhus eller vårdanstalt kan föreningen göra mången barmhärtighetstjänst, t. ex. genom att från depoten utlåna behöfliga sjukvårdspersedlar.

Men distriktföreningens arbete bör icke endast och uteslutande riktas på speciell sjukvård, utan det bör äfven utan svårighet kunna höja sig till en hälsovård, hvilkens mål vore såväl att förebygga sjukdomar, som i synnerhet att dana ett starkare släkte. Ty om vi än icke kunna hoppas att en gång genom hälsovård göra sjukvård obehöflig, så kunna vi dock genom ett konsekvent och ihärdigt fortgående på denna antydda väg göra sjukvård mindre behöflig. Redan från praktisk synpunkt sedt blir det dessutom alltid icke allenast säkrare utan äfven billigare att förekomma sjukdom än att bota den.

På allt för många ställen å landsbygden är ännu hälsovårds- och epidemistadgan en död bokstaf, å ännu flera ställen tillämpas den på ett mindre tillfredsställande sätt, och att söka bringa upplysning och rättelse härutinnan vore nog ett lika nyttigt som värdigt mål för en förenings verksamhet. Icke utan skäl våga vi därför tro, att distriktföreningen skulle göra mycken nytta, om den ville fästa någon uppmärksamhet vid den allmänna hälsovården inom sitt område, och lika väl som den verksamt kan understödja sköterskan i hennes arbete, bör den äfven kunna uppmuntra och understödja de resp. hälsovårdsmyndigheter (tjänsteläkarna, kommunalnämnder) i deras ofta ganska svåra och ömtåliga uppgifter.

Önskligt vore äfven att föreningen ville verka för införandet af det för vårt folk och vårt klimat passande *badstubadet*. Ej heller borde *folkskolornas sanitära förhållanden*, ungdomens uppmuntran till lämplig *idrotts* utöfvande anses ligga utom föreningens verksamhet. Den skulle härigenom icke allenast bekämpa redan utbruten sjukdom utan äfven kraftigt verka i den allmänna hälsovårdens tjänst och i väsentlig mån bidraga till höjandet af hela folkets lifskraft.

Enär det skulle vara till obestridlig fördel så väl för sjelfva saken som för de nybildade distriktföreningarna, om sambandet dem emellan kunde uppehållas af ett centralorgan, så är Fredrika-Bremer-Förbundet villigt att äfven för framtiden förmedla detta samarbete och meddela begärda råd och anvisningar. Villkoren härför vore:

1) Att vederbörande distriktförenings verksamhet vore ordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de här af förbundet angifna

principer, utan att dock därför behöfva att omfatta alla här antydda verksamhetsområden.

2) Att distriktföreningen inom sin styrelse utser en person, man eller kvinna, att å dess vägnar sätta sig i förbindelse med Fredrika-Bremer-Förbundet, och genom hvilken föreningens och förbundets ömsesidiga meddelanden kunna framföras. Äger redan Fredrika-Bremer-Förbundet ombud inom föreningens verksamhetsområde, bör detta ombud insättas i föreningens styrelse, dock utan att därför nödvändigtvis behöfva utses till nyss nämnda uppdrag.

3) Att en kortfattad berättelse om distriktföreningens verksamhet, enligt i bilaga B förslagsvis uppställt formulär, årligen insändes till Fredrika-Bremer-Förbundet. I förbundets tidskrift »Dagny» skulle dessa årsberättelser offentliggöras, antingen i sin helhet eller sammanfattade och bearbetade, och ägde sedan hvarje distriktförening, som så önskade, att däraf taga nödigt antal särtryck för utdelning bland sina medlemmar och andra intresserade. Genom detta tillvägagående skulle mången väckelse och uppmuntran till förnufts-enlig sundhetsvård spridas i vida kretsar för en kostnad som nedbringats till minsta möjliga.

Detta förslag, som väckts inom Fredrika-Bremer-Förbundet och utarbetats af förbundets sjukvårdskomité, kommer att genom förbundets i landsorten varande ombud eller andra därför lämpliga personer meddelas allmänheten.

Endast antydningssvis, men med anknytning till de hos oss på det sanitära området bestående administrativa förhållanden, hafva vi i förslaget velat påpeka några af de arbeten i sundhetsvårdens tjänst, där kvinnans hjälp och biträde skulle för samhället vara af allra största nytta och gagn. Vi vilja hoppas att det lifliga intresse för hälso- och sjukvård, som inom de bildade kretsarna nu gör sig gällande, måtte i bildandet af talrika öfver hela vårt land spridda *Fredrika-Bremer-Förbundets distriktföreningar*, i syfte att understödjä och förbättra landsbygdens sanitära förhållanden, finna en praktisk form, hvarigenom detta intresse kunde komma till godo de 80 % af Sveriges invånare, som bebo dess vidsträckta landsbygd.

Bil. A.

Några hufvudpunkter af instruktionen för en distrikt-sköterska m. m.

1) *Distriktssköterskan bör vara såväl teoretiskt som praktiskt väl utbildad med goda vittnesord öfver tjänstgöring som sköterska vid större sjukhus; företräde vid tjänstens tillsättande tillkommer den, som äfven tjänstgjort å epidemisjukhus.*

Man måste på distriktssköterskan ställa ganska höga fordringar, ty genom sin verksamhet på landsbygden i ambulatorisk sjukvård kommer denna sköterska att vara oftare undandragen läkarens dagliga tillsyn, mera hänvisad åt sig själf än sjuksköterskan på ett sjukhus. Äfven behöfver hon en mera praktisk kannedom om de epidemiska sjukdomarna samt om de nödvändiga åtgärderna mot smittans spridning. Därför blir det önskvärdt för henne att hafva tjänstgjort en tid på epidemisjukhus.

2) *För hvarje läkare-distrikt skall finnas en af landstinget tillsatt nämnd, som har att antaga och entlediga sköterskan, öfvervaka hennes göromål och gifva henne de ytterligare föreskrifter, som utöfver instruktionen kunna erfordras.*

Denna nämnd bör bestå af en ordförande, som skall vara läkare, och två ledamöter, män eller kvinnor.

Sköterskan bör antagas och aflönas af landstinget, ty om detta sker af en enskild kommun, så torde denna gärna vilja genom sina förtroendemän bestämma öfver sköterskans verksamhet in i de minsta detaljer. Hon blir då lätt nog en kommunal doktorinna och tvingas på så sätt rent af till kvacksalveri. Återigen om landstinget tar saken om hand, kan man med temligen stor säkerhet påräkna att landstinget, som vet hvar sköterskans plats inom sjukvården är, äfven vet att genom instruktion ställa hennes verksamhet under läkarens ledning och kontroll.

Till ledamöter af nämnden komma antagligen att af landstinget utses sådana personer, som redan äro ledamöter i distriktföreningens styrelse. Skulle icke så blifva förhållandet, bör distriktföreningens styrelse utse en eller två af sina ledamöter att ställa sig i förbindelse och samarbete med nämnden i alla till dess befogenhet hörande sjukvårdsfrågor.

3) Sköterska antages för en tid af två år med tre månaders ömsesidig uppsägning, men kan af nämnden för gröfre tjänstefel afskedas utan uppsägning.

Sin fasta årliga lön erhåller hon kvartalsvis från landstinget. Vid besök hos sjuka erhåller hon fri skjuts och kost, och godtgöres kostnaden härför af den sjuke eller dennes målsman. Om möjligt bör hon årligen åtnjuta någon tids (högst 1 månads) semester.

4) Sköterskan bör hafva sin bostad i närheten af den läkare, som är hennes närmaste förman och som bestämmer hvar och huru hon skall utöfva sin verksamhet.

De farhågor, som från skilda orter i vårt land anförts rörande distriktsköterskors verksamhet, kunna sammanfattas under ett enda ord: kvacksalveri. Men erfarenheten har visat, att denna olägenhet förekommit endast då sköterskan ej omedelbart subordinerat under läkaren, utan stått under icke sakkunnig ledning eller fått gå alldeles på egen hand. Ställes åter distriktsköterskan i samma förhållande till vederbörande ämbetsläkare som sköterskan på ett sjukhus till sjukhusläkaren, så torde faran för kvacksalveri vara reducerad till ett minimum. För sköterskan själf hade detta den stora fördelen, att hon hade endast en förman, hos hvilken hon i alla händelser kunde påräkna ett sakkunnigt bedömande, samt råd och hjälp i sin kamp mot djupt rotade ovanor och fördomar, och hon blefve icke utsatt för den plikternas kollision som gärna vill inträda, då någon måste tjäna två herrar.

5) I regel skall sköterskan arbeta inom det distrikt, för hvilket hon blifvit antagen, men på förste provinsialläkarens order skall hon dock vara skyldig att tjänstgöra jämväl utom detsamma.

Man har anmärkt, att blott en sköterska inom hvarje läkaredistrikt vore alldeles för litet, isynnerhet om det gäller att bekämpa någon allmänare sjuklighet; men dels är sjukligheten sällan om ens någonsin samtidigt lika stor inom hela länet, utan är än ett, än ett annat distrikt mera angripet, dels kan sköterskornas fåtalighet i ej ringa grad ersättas genom deras ökade rörlighet. För detta ändamål bör förste provinsialläkaren, som redan nu af staten har sig uppdraget att utöfva tillsyn öfver länets offentliga hälso- och sjukvård, jämväl af landstinget bemyndigas, att till tjänstgöring inom ett af sjukdom särdeles angripet distrikt inkalla sköterska från sådant distrikt, där sjukligheten är ringa, och där således hennes tjänst kan för någon kortare tid undvaras. Genom att på detta

sätt koncentrera de tillgängliga krafterna på den hotade punkten, kan äfven med små medel stor verkan åstadkommas.

Ett annat önskningsmål, att kunna bereda sköterskan någon tids årlig ledighet utan särskild utgift vare sig för sköterskan eller distriktet, torde också endast på detta sätt kunna uppnås.

6) *Sköterska åligger:*

att vårda sjuka på sjukhus (epidemisjukhus, sjukstuga) eller hos enskilda och för detta ändamål på kallelse af läkaren iakttaga skyndsamt inställelse hos den sjuke;

att af läkaren mottaga föreskrifter om de sjukas vård samt noga aktgifva på och efterfölja desamma;

att föra dagbok (se formulär härtill, bilaga C) öfver vårdade sjuka, att då förändringar i de sjukas tillstånd eller andra oroande omständigheter inträffa, därom genast underrätta läkaren. Att leda den dagliga renhållningen och desinfektionen vid sjuksängen samt öfvervaka de smittosamma sjukas isolering;

att om patient eller dennes omgifning genom sitt uppförande gör hennes verksamhet gagnlös, sådant genast till läkaren meddela.

För att dessa önskenål må kunna genomföras, måste sköterskan icke allenast vara boende i läkarens närhet utan äfven städse bemöda sig om att på lämpligt sätt hålla läkaren underrättad om sjukdomsförhållandet hos sina sjuka.

På de flesta ställen å landsbygden blir de sjukas isolering ofullständig. Mångenstädes finnes icke mer än ett rum för hela familjen, på andra ställen, i detta afseende bättre lottade, saknas god vilja eller förstånd om isoleringens nytta. En sköterska, för sin tjänsteställning endast beroende af landstinget och läkaren, har större auktoritet och kan inom epidemisjukvården lättare göra sig åtlydd, än den af enskildes godtycke beroende sköterskan.

Läkaren, som ytterst bär ansvaret för patientens vård, måste kunna lita på att den af honom använda sköterskan icke blott noggrannt utför hans föreskrifter, utan äfven uppfattar sitt kall på ett allvarligt och värdigt sätt samt vet att iakttaga en grannliga förtegenhet. Så länge sköterskan vistas inom det af sjukdom angripna hemmet, bör hon därför vara *endast och allenast sjukvårderska*, framför allt *respektera den sjukas och dennes omgifnings religiösa öfvertygelse*, afhålla sig ifrån och afböja allt skvaller och onödigt prat och aldrig glömma att det hör till hennes kalls dyraste plikter att lugna och lisa den sjuke samt, så mycket som

på henne kan ankomma, sprida omkring sig en känsla af frid och ro.

Att sjuksköterskeinstitutionen på senaste tid blifvit så populär som skett och framför allt att den vunnit sympati och understöd af landets läkare berör till icke ringa grad därpå, att den i likhet med hela det nutida mera vetenskapliga sjukvårdsväsendet ställt sig på rent mänsklig och samhällelig grund.

Bil. B.

Berättelse

från Fredrika-Bremer-Förbundets distriktförening för hälso- och sjukvård i N. distrikt af N. län om dess verksamhet under år 189.....

- 1:o. a) Antal ledamöter i distriktföreningen.
 b) Styrelseledamöternas namn och funktioner, med uppgift på den styrelseledamots namn och adress, som har att uppehålla förbindelsen med Fredrika-Bremer-Förbundet.
 c) Årsafgifter; kassans ställning.
- 2:o. För hälso- och sjukvården vidtagna åtgärder.
 a) Distriktsköterskans understödjande.
 Redogörelse för hennes verksamhet.
 Vårdade sjuka:
 i akuta infektionssjukdomar;
 i kroniska d:o (tuberkelsjukdom);
 i andra sjukdomar.
 Sköterskans aflöningsförmåner; semester.
- b) Sjukas afskiljande från friska; utrymda bostäder.
 c) Desinfektion anordnad efter smittosamma sjukdomar; desinfektion af lägenhet som bebotts af lungsiktig.

3:o. Andra med hälso- och sjukvården i sammanhang stående ärenden, som af föreningen behandlats, men som icke äro under ofvanstående rubriker hänförliga.

Bil. C.

Formulär
för sjuksköterskan N. N. i N. provinsialläkare(extra)

N:o.	Datum för första besöket.	D e n v å r d a d e s				
		Namn.	Yrke.	Ålder.	Hemvist.	Sjukdom.
1	5/3	Johan Persson	Skräddare	43	Gnesta	Lunginflammation
2	15/3	Anders Hansson	Arbetare	35	Alby	Lårbensbrott
3	1/4	Clara Hemberg	Fadern Handlande	6	Gnesta	Difteri

till dagbok

provinsialläkare)distrikt öfver vårdade sjuke år 1898.

Den behandlande läkarens namn.	Afförda				Summa hel-dygn hos den sjuke.	Summa besök hos den sjuke.	Af för-eningen med-deladt under-stöd.	Anmärkningar.
	Frisk.	Förbättrad.	Oförbättrad.	Till sjukhus. Död.				
Prov.-ln G. Borg	²⁰ / ₃	—	—	—	2	4	—	
Lasarettsl:n Alm	—	—	—	¹⁶ / ₃	2	—	—	Medföljde till sjukhuset.
Dr O. Lindholm	—	—	—	⁴ / ₄	3	—	—	Desinfektion af bostaden ⁸ / ₄ .

Vår nyaste kvinliga filosofie doktor.

Under femton långa år har vårt land haft endast *en* kvinlig filosofie doktor att skryta med, och det vore inte underligt, om den vemodiga tanken slagit rot hos litet hvar, att Ellen Fries skulle bli den sista i sitt slag, liksom hon varit den första. De sista månaderna ha emellertid åstadkommit mycket för att godtgöra ett och ett halft decenniums gäckade förväntningar, i det vi fått icke blott en hel ny doktor att glädja oss åt utan äfven löftesrikt material till flere framtida dylika i form af hela och halfva licentiat. Den historiska kontinuiteten synes sålunda vara betryggad för en tid bortåt, under det å andra sidan konkurrensen ligger i linda och en kvinlig individ, som eröfrat den akademiska lagern, ännu icke kan undgå att bli en celebritet och föremål för sina medmänniskors intresserade nyfikenhet.

Det härliga ögonblick, då man inför allt folket får mottaga de synliga och jordiska tecknen på att man besitter doktoral lärdom, plägar, som hvar och en vet, föregås af en publik tortyr, hvilken benämnes disputation och består däri, att man söker freda en bok, som man själf har skrivit, mot det klander, som riktas mot denna af tre eller flere personer, hvilka i illvillig afsikt studerat densamma och med berådt mod tyda allt till det värsta. Det hade kommit till vår kännedom, att *Astrid Cleve*, filosofie licentiat af Stockholms landskap, den 27 sistlidne maj klockan 10 f. m. ämnade utsätta sig för en dylik exekution, och respondentens person tycktes oss åt den i och för sig ganska alldagliga akten gifva ett intresse och en betydelse, som kräfde vår närvaro. Vi infunno oss alltså på den angifna tiden i lärosalen n:o IX å Uppsala kongl. universitet, med åtskillig spänning men föga oro motseende hvad som komma skulle.

Eftersom vi anlände i särdeles god tid, hade vi till en början ingenting annat att göra än iakttaga auditoriet, som till ovanligt stor del utgjordes af damer, och med hemlig blygsel öfver en till studentexamen medförd och under lifvets senare skiften aldrig afhjälpt okunnighet i naturvetenskaperna bläddra i ett universitetsvaktmästarens aflockadt exemplar af det vetenskapliga arbete, som skulle utgöra ämne för de följande timmarnas betraktelser. Om vi säga, att afhandlingens titel var »Studier öfver några svenska växters groningstid och förstärkningsstadium» samt att den var 98 sidor

stark och försedd med 31 illustrationer, torde vi ha uppnått gränsen för de omdömen, som af en lekman därom kunna fällas. Vi kände oss emellertid, på grund af det vi visste om författaren, öfvertygade att den representerade ett särdeles förtjänstfullt och vetenskapligt grundligt arbete, hvilken öfvertygelse disputationen bekräftade.

När den lagstadgade kvarten var till ända, inträdde den unga respondenten, steg lugnt och beslutsamt upp i den höga katedern, gjorde en lindrig bugning för tre blonda, frackklädda herrar, som suto på främsta bänken och sågo ut som opponenter, samt började med väl behärskad stämman korrigera de i afhandlingen befintliga tryckfelen. Vare sig nu katedern klädde respondenten eller respondenten katedern, säkert är att de tillsammans bildade en särdeles anslående helhet, och det behagliga intrycket stegrades ytterligare, då man lyssnade till hennes rediga och värdigt framförda bemötande af de invändningar, som riktades mot afhandlingen såväl af de ordinarie opponenterna som af en extra opponerande professor. De traditionella ceremonierna, då de respektive opponenterna resa sig upp och lyckönska författaren i små vackra komplimenterande tal och författaren å sin sida äger att uttrycka sin förtjusning öfver den angenäma kritik, som kommit hans arbete till del, genomgingos af alla parter på ett mycket tillfredsställande sätt. Icke ens tredje opponenter, till hvilkens uppgift det hör att framställa anmärkningar af ovederlägglig beskaffenhet, lyckades rubba respondentens jämvikt eller beröfva henne det goda lynne, hvori de glädjande omständigheterna försatt henne.

Tisdagen den 31 maj försiggick promotionen, vid hvilken vi icke hade tillfälle att vara närvarande och från hvilken vi således icke kunna meddela några detaljer i första hand. Det har emellertid berättats oss, att vår doktor tog sig bra ut i lagerkransen, hvilket måste förefalla ganska anmärkningsvärdt för hvar och en, som skådat en massa doktorer vanställda af denna med våra dagars människotyper mycket illa harmonierande hufvudprydnad.

* * *

Doktor Astrid Cleve har åtskilliga egenskaper, som skulle göra henne bemärkt, äfven om vi hade större tillgång på kvinnliga doktorer. Den för en iakttagare på långt håll troligen mest frapanta är hennes stora ungdom. Att bestiga parnassen vid 23 års

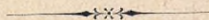

ålder är nämligen alls icke vanligt nu för tiden, då fordringarna på gradualdissertationers vetenskapliga värde och omfång antagit ganska dryga proportioner. I all synnerhet är det märkvärdigt i fråga om en flicka, alldenstund en dylik icke plägar ha tillfälle eller håg att så helt rikta sin energi på studierna, som en man kan ha. Men allra märkvärdigast är det med Astrid Cleve, som utom det vetenskapliga intresset synes vara utrustad med alla möjliga andra intressen och har funnit tid att försöka sig på en hel massa andra områden än studiernas. Inom somliga af dessa områden är hon väl endast amatör, men i ett och annat torde hon ha förvärfvat mästerskap; särskildt är detta fallet med vissa grenar af sport, där hennes uppdrifna skicklighet förvärfvat henne en stor åtminstone lokal ryktbarhet. Visserligen hade hon den förmånen att bli student redan vid 16 års ålder efter att ha undervisats hufvudsakligen af sin mor och undsluppit tidsödande skolgång; men det förutsätter dock en sällsynt begåfning och en hos studiemänniskor ändå sällsyntare förmåga af koncentration och ändamålsenlig indelning af arbetet för att under så mångsidiga sysselsättningar och utan öfveranstängning på den relativt korta tiden af sju år hinna till målet för den akademiska banan.

Hur mycket man än gläder sig åt Astrid Cleves framgångar, kan man icke undgå att se dem från en litet vemodig synpunkt, om man haft tillfälle att iakttaga henne i hennes egenskap af kamrat. Som sådan kommer hon att saknas, så länge det i Uppsala finnes kvar några kvinnliga studenter af den generation, som hon lifvat med sitt hurtiga, ungdomsfriska väsen och i hvars samlif hon spelat en så inflytelserik roll.

Det är kanske säkrast att sluta nu, eftersom det börjar likna sig till en minnesruna i stället för lyckönskingsord till en, som står i begrepp att träda ut i lifvet och kanske inte är tacksam för att möta en karakteristik öfver sig själf på tröskeln. Alltså vilja vi uppskjuta att meddela vidare biografiska data och psykologiska iakttagelser till ett eventuellt annat tillfälle, då den nya doktorn har nått någon märklig punkt på sin bana och kommit ändå närmare det mål, till hvilket hennes harmoniska utveckling synes tendera, det där, mänskligt att tala, intet mänskligt mer är främmande.

E—lf.

Litteratur.

Sin nästas hustru. En kärlekstragedi i tre akter af *Harold Gote*.

En ny tid mäter med nya mått och tiderna tyckas växla allt snabbare. Under det man förr räknade med mänskoåldrar eller kvartsekel, är nu det flydda årtiondet en aflägsen ståndpunkt, då man sökte fram till andra mål, såg upp till andra idealer och framför allt hade en helt annan smakriktning.

Under den tid, då realismen förde spiran inom konst och litteratur, rådde misstro till allt som röjde en djupare känslighet i uppfattningen, hvilket också vanligen stämplades såsom sjuklig sentimentalitet. En bok sådan som denna skulle då knappast sett dagen, och om så skett, antagligen icke blifvit oanfäktad af en kritik, för hvilken redan titeln klingat som en utmaning.

Men ett skönlitterärt alster dömes ju från flere synpunkter. Och sådana erbjuda sig här många: den etiska, den språkliga, den dramatiska, den, om man så får säga, intentionella. Hvad har förf. menat, hvad har han velat säga? Ty omöjligt kan det antagas vara att vilja bringa en fråga under debatt, detta egendomliga uppslag till en tragedi. En högättad rik arftagare hemför till sitt land en europeiskt ryktbar balettdiva af judisk börd, och blott af faderns maktspråk — hvilket väl här praktiskt vill säga detsamma som att göra honom arflös — hindras han att taga henne till hustru. En yngre bror förälskar sig i denna samma Efra och anser, naturligt nog, sin rätt lika god om ej bättre än broderns, ty Efra, som nu först förstår att det var af en slags »ideell» beräkning om hem och ro och »en liten barnhand tryckt i sin», som hon följde den äldre, besvarar hans böjelse. Konflikten mellan hennes känslor af olika art, i fråga om de begge bröderna, mellan kärlekskraft och hederskraft, samt uppträdandet af fadern, den stolte men ovanligt brutale aristokraten, utgör dramats handling, hvilken blott kan lösas genom hjältinnans död.

Förf:s styrka ligger i stämningsskildringar, ty läsaren får i själfva verket personer och situationer fullt klart för sin uppfattning och tänker sig ovillkorligen hvad en Sarah Bernhardt, en Eleonora Duse skulle göra af den pinsamt gripande dödsscenen.

Men allt rör sig i den moderna fransyska kännsloanalysens osunda atmosfär, och just det som i förf:s föregående arbete, »Lejons unge», väckte det största intresset, dialogen, är här behandlad på ett sätt, som gör läsningen ytterligt tröttsam. Man stannar oupphörligt inför epigram, paradoxer och antiteser, hvilka, om de ibland äro djupsinniga och fyndiga, dock icke så sällan äro platta och oftast sökta. Att interlokutörerna, hvilka de än äro, mera munhuggas än samtala, bidrager icke till karaktärsteckningen, emedan alla tyckas lika färdiga i repliken. Man kan dock, hur man än utmejs-

lar sina fraser, stundom hugga i sten, och att kasta om skiftningar i språket, från den högsta patos till en simpel ordlek, är icke väl funnet.

I fransmännens rika och smidiga språk förekommer ofta uttrycket om »la force des choses», det vill säga det utomståendes opersonliga, omutliga inverkan, som möter oss i lifvet. Mänskoviljan skapar mänskoödet, men när denna omständigheternas makt sammanför fleres starka viljor, då resa de sig mot hvarandra, då blir strid, och hvarje sådan medför en seger och ett nederlag. Här är knappt fråga om ens en Pyrrhusseger, alla duka under, och därför heter det alltså en kärlekens tragedi, ehuru måhända det gammalmodigt kluvande »ödets offer» varit mera exakt. Det är dock en obestridd talang i det hela. Därför kastas icke heller boken åt sidan, innan man hunnit till slutet, så som sker med så många af de hvardagsromaner och novellsamlingar, hvilka regelbundet framträda under jul- och vårmånaderna och rekommenderas såsoma synnerligen lämpliga »under helgen» eller till sommarlektyr.

Harold Gote är en förf., som har många förutsättningar men alltför liten lifserfarenhet och måhända alltför stort själförtroende såsom banbrytare. Om så icke vore, skulle vår litteratur kunna hoppas på helt andra alster af denna förf:s egendomliga begåfning. Ty i trots af det omöjliga och överkliga i det hela har förf. dock lyckats att öfver Efra och hennes underbara tjuvningsförmåga gjuta ett skimmer af poesi, som gör att man ej glömmer denna gestalt, hvilken blott hör hemma i en diktares fantasi.

Det lyckans allmänna skeppsbrott, af hvilket samtliga dramats personligheter drabbas, är måhända också ett utslag af den poetiska rättvisans dom. Det, som icke kan lefva, måste ju dö.

L. N.

* * *

Bindande band. Berättelse af *Anna Wahlenberg*.

En äktenskaphistoria — naturligtvis. Långt bakom oss ligga de tider, då romanen slutade med bröllopet och man kände sig belåten bara »Numa fick sin Pompilius». »Bindande band» — man skulle önskat boken en mer väljudande titel — skattar äfven den åt tidens smak för invecklade äktenskapskonflikter. Det är berättelsen om en otrogen äkta man, en bedragen hustru, brytning, förlåtelse och försoning och en kärlek som trots allt binder med oupplösliga band intill, ja t. o. m. bortom döden. Inte är just detta mycket originellt. Det är en historia lika ofta berättad som om och om igen upprepad ute i lifvet, men liksom allt som är gripet ur verkligheten verkar den, om icke med nyhetens, så med sanningens makt.

Den som väntar sig en sensationsberättelse eller en äktenskapsdram af det vanliga drastiska slaget med skandal och pikanta scener blir emellertid bedragen. Det är med mycken finhet och

takt förf. behandlat det ömtåliga ämnet, och hon har lämnat mer utrymme åt själsanalyserna än åt handling och dramatiska situationer. Och i det stora hela är förf:s psykologi följdriktig och sann. Af hustrun har hon lyckats göra en ganska tilltalande personlighet, en fin, varmt kännande kvinna, som satt sitt äktenskapliga ideal högt och som ej kan se detta falla sönder utan att på samma gång själf krossas under spillrorna. T. o. m. den för romanförfattare vanliga nödfallsåtgärden att låta hjältinnan lägga sig och dö, förefaller ej här så banal, motiverad som den är under berättelsens gång och anad redan från början.

Den äkta mannen är en typ för »de otäcka karlarna», älskvärda yttre egenskaper, lättsinne och karaktärslöshet på djupet. I själfva verket är det just Anna Wahlenbergs specialitet att skildra vanliga människor; icke storslagna eller märkvärdiga, knappast intressanta och sympatiska personer, men sådana man möter till dagligdags, är god vän och bror med och som det inte skulle falla en in att passa in i en bok. Denna inpassningskonst förstår förf. sig på, hon tar människorna som de gå och stå, presentera dem för läsaren i deras hvardagsdräkt och därför verka de oftast så lifslevande och naturtrogna.

Hon lyckas också mindre väl med undantagsmänniskorna och originalen. Hon har försökt sig på en sådan figur i den halft afsigkomna musikläraren Kurt Tholander, men både hans outtalade kärlek till fru Märta och hans öden för öfrigt lämna oss tämligen oberörda.

»Bindande band» är som ett helt betraktadt ett fint uttänkt och ett väl utfördt arbete, och betecknar, som hvarje nytt sådant af den begåfvade författarinnan, ett steg framåt på den litterära banan. Och det är mer än som kan sägas om alla unga och gamla vandrare, som slagit in på denna besvärliga väg.

B. B.

* * *

»Bergtagen» och Andra berättelser och skisser af Elin Ameen.

Ett notvarp småstycken insamlade från tidskrifter och julpublikationer, där de flesta af dem, om vi ej misstaga oss, vid skilda tillfällen förut fått trycksvärtans stämpel satta på sig. Denna nya samling skisser och berättelser af Elin Ameen förtjänar dock bättre än de flesta dylika små tillfällighetsalster att bindas ihop till ett helt för att i bokformens mer stabla gestalt förvaras för eftervärlden.

Med en vaken och förstående blick ser sig förf. omkring i världen och fäster med säker hand det iakttagna på papperet. Hon ser tingen och företeelserna i lifvet i en vemodig, något dämpad dager, men ljuseffekterna taga dock oftast öfverhand öfver skuggorna och därför göra hennes småstycken ett mindre ängsligt intryck än hvad som oftast brukar vara fallet med berättelsefragment

af detta slag. Några af skisserna äro stämningar, gripna i flykten, däribland »Bergtagen», det stycke efter hvilket samlingen fått sitt namn, äfvenså »Lisette» och »Höst». I »Skvaller», »En rabulist», »Fädernas missgärningar» och andra, slår förf. in på den konkreta berättarformen och äfven häri är hon gemenligen lyckad. I en och annan af berättelserna, t. ex. »Kamrerns änka», gör sig en diskret humor gällande, och de glimtar man skymtar af denna sida i förf. natur låter en önska att få se mer af samma sort.

Att närmare redogöra för hvar och en särskildt af skisserna, af hvilka det stora flertalet kunna betraktas endast som utkast eller fragment, vore ett otacksamt värf. Vi afstå således därifrån under förutsättningen att författarinnans namn skall vara en tillräcklig rekommendation för att locka läsaren att själf taga del af dessa talangfullt skrifna och af en varm känsla uppburna små noveller.

B. B.

* * *

Religionsundervisning åt våra barn af S. H. Adlersparre.

Hör till det slags böcker, som af sina vedersakare allt för ofta pläga tigas ihjäl, en taktik, som hälst användes mot modiga och ända till naivitet entusiastiska människor, sådana som förf. till denna lärobok. Den blir nu ledsamt nog desto lättare att ignorera, som förf. af längtan efter en fullt »modern» kristendomsundervisning kastat sig in på ett experiment som detta utan de erforderliga vare sig teologiska eller pedagogiska kvalifikationerna. Så har Gamla Testamentet, äfven sedt ur synpunkten af den riktning förf. tillhör, blifvit allt för styfmoderligt behandladt, särskildt i fråga om profetismen, hvars egentliga innebörd synes vara den moderna bibelkritikens stora upptäckt. I skildringen af Jesu lif däremot har förf. mera följdriktigt genomfört sina egna grundsatser, om också den kronologiska ordningen eller rättare sagdt oordningen någon gång måste väcka förundran. Bäst lyckadt är utan tvifvel det i vanliga läroböcker allt för knapphändigt gjorda sammandraget af Apostlagärningarna.

I skildringen af Pauli lif med dess väl valda utdrag ur hans skrifter höjer sig stilen till värme och poesi. Äljes är den i allmenhet tung och abstrakt med klumpiga ordsammansättningar, sådana som »andebunden» och »andehungrand». Och hvartill sådana massor af biblecitater utan någon egentlig historisk inledning, som här förekomma, särskildt inom Gamla Testamentet, då man däremot förgäfvets letar efter en för barn så lämplig framställning som skildringen af t. ex. Esaias' och Jeremias' personligheter bör kunna blifva?

Förf:s arbete torde dock icke vara bortkastadt, om det kunde väcka eggande på likartade sträfvanden och därigenom bidraga till framkallandet af en ur både kristlig och vetenskaplig synpunkt användbar lärobok. Inom den tyska litteraturen finnes redan en för-

träfflig sådan i Köstlins »Leitfaden zum Unterricht im Alten Testament».

Säkerligen är dock inom detta ämne mera än inom något annat lärarens beskaffenhet af oändligt mycket större vikt än lärobokens.

L. W—m.

Från 1898 års riksdag.

(Forts.)

Det för behandling af det kungl. förslaget tillsatta särskilda utskottet intager i allmänhet samma ståndpunkt i frågan som K. Maj:t, och det är också endast i några punkter det uttalar en afvikande mening. Utskottet tycks hylla grundsatsen: *In medio consistit virtus*, och vill hvarken veta af herr Gustafsons i vår sista artikel omnämnda motion om återinförande af *fullständig egendoms-gemenskap* inom äktenskapet eller de af det kungl. förslaget icke upptagna, af 1884 års riksdag uttalade, önskningarna om utsträckning af gift kvinnas förvaltningsrätt.

Endast i *en* viktigare punkt har utskottet afvikit från K. M:ts uppfattning, nämligen beträffande gäld, som hustrun, oberoende af mannen, ådragit sig under äktenskapet, i det utskottet icke ansett en så vidsträckt skuldsättningsförmåga, som enligt det kungl. förslaget medgifvits gift kvinna, vara påkallad af den henne 1874 medgifna förvaltningsrätten, utan har det härvidlag funnit riktigt, att borgenärernas rätt omfattar blott egendom, hvaröfver hustrun råder eller under egendoms-gemenskapen kan komma att råda, men icke de tillgångar hon först därefter får under sin förvaltning.

Utskottet har vidare afstyrkt upphäfvandet af förbud att köpa af annans hustru af det skäl, att detta förbud icke kan afse egendom, hvaröfver hustrun äger själf råda.

I anledning af herr *Perssons* i *Tällbärga* motion föreslår utskottet ett tillägg till K. M:ts förslag, att *inskränknigen af mannens rätt att förfoga öfver hustruns enskilda af honom förvaltade fastighet må gälla äfven upplåtelse af skogsafverkningsrätt*.

Utskottets öfriga ändringar gälla mindre viktiga detaljer. Likaså reservanternas anmärkningar. Endast *en* reservant, herr *Unger*, uppträder mot hela reformen, då hans ideal är den full-

ständiga egendomsgemenskapen inom äktenskapet. Af diametralt motsatt skäl reserverar sig herr *Eliasson*, som finner den föreslagna reformen allt för litet omfattande och alldeles icke uppfyllande de önsknings, som uttalats af 1884 års riksdag, särskildt i afseende på hustrus rätt att utan äktenskapsförord få råda öfver sin enskilda egendom.

*   *   *

Vi öfvergå nu till att i största korthet redogöra för diskussionen i kamrarna, där det kungl. förslaget stod främst på dagordningen den 27 april.

I Första kammaren uppstod vid föredragningen af första punkten, angående ändringar i vissa delar af Giftermålsbalken, en längre debatt, som öppnades af reservanten, herr *Unger*, med ett vidlyftigt anförande. Han erinrade om riksdagens skrifvelse i frågan år 1884, men ville fritaga riksdagen från att efter så lång tid behöfva bära konsekvenserna af denna skrifvelse. Han angaf motiven för sin reservation och vände sig då först mot de föreslagna inskränkningarna i mannens målsmansrätt, hvilka han motsatte sig af så väl praktiska som teoretiska skäl. Mot upphäfvandet af mannens målsmanskap anförde talaren en del afskräckande exempel från Amerika, hvilka omtalas i en af justitierådet Olivecrona utgifven juridisk skrift. *) Han klandrade vidare förslagets brist på principiell enhet, särskildt beträffande bestämmelsen att fastighet i stad skulle hänföras till den egendom, som icke ingår i den andra makens giftorätt, då han ansåge, att, skulle man slå in på denna väg, vore intet skäl att stanna vid en halfmesyr. För att vara konsekvent borde man utsträcka bestämmelsen äfven till lösegendom, då ju i själfva verket skilnaden mellan fast och lös egendom blifvit utjämnad genom bruket att sätta egendomar och hus på aktier. Om hustrun finge fri förvaltning öfver sin egendom, skulle däraf säkerligen uppstå högst beklagliga följder för familjen. För sin del önskade han fullständig egendomsgemenskap med bibehållande af mannens målsmanskap, men han ville gärna på andra vägar än de föreslagna söka skydda hustruns förmögenhet. Talaren slutade med en varning mot de moderna idéerna, att det vore för trångt för kvinnan att endast röra sig »mellan vaggan och slevven».

Under det den förste talaren kritiserat förslaget ur förnämligast juridisk synpunkt, framhöllo de talare, som sedermera under

*) Utgifven på 1850-talet.

debattens lopp uppträdde mot detsamma, hufvudsakligen de moraliska vådor det ansågs skola medföra. — Herr *Rudebeck* motive-
rade sitt afslag på den grund, att förslaget skulle väcka split och osämja. Han framhöll, att äfven den ideella synpunkten borde komma till sin rätt och att, då äktenskapet ej finge betraktas som ett bolag, borde lagstiftaren göra motstånd mot vissa strömningar, som arbetades fram, han vågade säga, på konstlade vägar.

Ännu ifrigare försvarades den gamla återgångsständpunkten af herrar *Rodhe* och *Fehrman*, af hvilka den förre ansåg, att inskränkningen af mannens målsmansrätt innebure ett afsteg från den *högre* lag, som gäller äktenskapet, och att förslaget skulle med konsekvensens makt leda till det fullständiga upphäfvandet af detta målsmanskap, hvilket skulle verka som en södersprängande kil på enigheten inom äktenskapet.

Herr *Fehrman* gick ännu längre i sina farhågor och påpekade att, om lagstiftningen skulle gå i den riktning, som förslaget tydde på, vore detta helt enkelt att sönderslita äktenskapets band och åstadkomma split inom familjen. Inskränkandet af mannens målsmanskap vore att våldföra sig mot äktenskapets höga idé och skulle helt och hållet fördärfva detsamma.

På motsatta sidan fördes försvaret på ett talangfullt sätt af herrar *Afzelius* och *Trygger*. Den förre erinrade i ett af bravorop ålföljdt anförande om det mångåriga arbete, som låge till grund för det nu framlagda förslaget, hvilket trots detta vore så föga tillfredsställande, att han gärna skulle vara med om att förkasta det, därest icke vår äktenskapslagstiftning genom 1874 års förordning blifvit brakt i ett läge, där den ej längre kunde förblifva. Förslaget vore ingen kungatanke; däri saknades principiell enhet, men det sökte bringa klarhet och reda i bestämmelser, där oklarhet och oreda rådde. Ville man icke taga detta förslag, så hade man, då den nuvarande äktenskapslagstiftningen vore ohållbar, endast att välja mellan att gå *tillbaka* eller att taga steget fullt ut *framåt*. En föregående talare hade önskat den första utvägen, men den vore stängd, och den andra vore ej heller önskvärd. Han lade därför kammaren på hjärtat att antaga förslaget och därigenom göra ett slut på det famlande och den osäkerhet, som nu rådde inom äktenskapslagstiftningen.

I samma anda talade herr *Trygger*, som dock förklarade sig i själfva verket stå på en mera avancerad ståndpunkt än det framlagda förslaget, i det han i allmänhet taget instämde i hvad herr

Eliasson framhållit i sin reservation. Särskildt hade han gärna velat, att 1884 års önskemål i afseende å hustruns utsträckta förvaltningsrätt skulle accepterats, men då förslaget i sin helhet i alla fall måste anses som ett framsteg, yrkade han bifall. Till slut påpekade han gentemot ett par föregående talares yttrande, att hur högt äktenskapet än står, finnes det något som står öfver det samma, och det är individen. Äktenskapets idé kunde ej fordra, att individen ginge under.

Herr *Dickson* vände sig mot de anmärkningar herr *Unger* framställt och uttalade som sin åsigt, att, då det inom de olika länderna i Europa förefunnes alla de olika sätten att ordna äkta makars egendomsförhållanden och man ej visste af, att förhållandet mellan äkta makar vore bättre, där den ena eller andra principen tillämpades, kunde man däraf draga den slutsatsen, att egendomsförhållandena icke vore så väsentligen bestämmande för den äktenskapliga lyckan.

Debatten afslöts med ett kort anförande af *justitieministern*, som framhöll förslagets praktiska betydelse och slutade med orden, att den dag, då 1874 års författning upphäfdes på det sätt, att man återginge till de förhållanden, som voro rådande före denna lags antagande, finge riksdagen aldrig upplefva.

Nu var det spännande ögonblicket för voteringen inne, hvilken utföll så, att den föredragna punkten — utskottets förslag om ändringar i 9 k. 1 § Giftermålsbalken — bifölls med 83 röster mot 47, som yrkade afslag. Därmed var principfrågan afgjord.

Efter några detaljanmärkningar biföllos äfven de öfriga punkterna med undantag af ett par, som återremitterades.

I Andra kammaren, där utskottets förslag med undantag af ett par punkter, som återremitterades, antogs *utan votering*, uppträdde endast två talare, herrar Restadius och Lindhagen, som båda yrkade bifall, den förre hufvudsakligast af det skäl, att förslaget skulle gifva domaren en fast och stadig grund vid afgörandet af hittills svårlösta frågor.

Herr *Lindhagen* återigen påpekade, att förslaget i själfva verket endast innebure en formell omredigering af redan gällande bestämmelser.

De återremitterade punkterna hafva sedan i sin omredigerade form antagits af kamrarna.

Söka vi nu att sammanfatta hvilka förmåner det kungl. förslaget beredt den gifta kvinnan, finna vi främst bestämmelserna
om hustruns ovilkorliga befrielse att med sin enskilda egendom svara för mannens gäld;

om upphäfvande af makars egendomsgemenskap i afseende på stadsfastighet;

om mannens skyldighet att, då han annorledes än till betalning af gäld användt gemensam egendom för enskild nytta, därför gifva vederlag vid bodelning;

om hustruns förmåga att ikläda sig förbindelser och hennes ansvarighet därför; och slutligen

om erhållande af boskildnad, som blifvit betydligt underlättadt.

Betraktadt såsom uppfördt på det beståendes orubbade grund, erkänna vi villigt det nu antagna förslagets förtjänster att bringa reda och klarhet i en del förut dunkla lagbestämmelser, men uttala på samma gång vårt fasta hopp och bestämda förtröstan, att inom en ej alltför aflägsen framtid denna grund skall rubbas.

För mer än femton år sedan upphäfdes i England mannens målsmanskap och egendomsgemenskapen inom äktenskapet, och man kan tryggt påstå, att ej i många länder, om ens i något land, hemmets, familjens och äktenskapets idé, med hvilken enligt de konservatives mening reformen är oförenlig, hålles så högt som just där. Det steg, som nu tagits framåt, bör långt ifrån att insöfva reformvännerna i en maklig hvila mana dem att allt vidare ägna sina krafter åt det föresatta målet:

Gift kvinnas rätt att öfver sig och sitt råda.

A. S.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte ägde rum den 23 maj i förbundets lokal. Den vid detta tillfälle upplästa årsberättelsen har som bilaga åtföljt Dagnys 10:e häfte. I tur att afgå ur förbundets styrelse voro fruarna Ankarsvärd och Montelius, riksantikvarien Hildebrand samt fröknarna Dahlgren, Hjelmerus och Ulrich, hvilka samtliga omvaldes. I st. f. doktor Ellen Fries, som på grund af litterära uppdrag och ökad skolverksamhet anmält sin afgang ur styrelsen, invaldes styrelsesuppleanten fröken C. Wahrolin. Styrelsesuppleanterna fröknarna Adelborg, Lagerberg, Leijonhufvud och Silow, fru af Klintberg samt yrkesinspektören Uhr omvaldes; nyvalda äro fl. kandidaten Sigrid Björklund, fru E. Odelberg

och doktor H. Toll. Till revisorer utsågos fröken A. Rossander, doktor V. Svedbom och fru E. Odelberg samt till revisorssuppleanter fröken A. Lindhagen, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Mötet beslöt en förändring i förbundets stadgar innebärande att den förut erforderliga inträdesafgiften skulle borttagas och förbundets medlemmar vid inträde i förbundet endast äga att erlægga en årsafgift af 3 kr

*

Föreningen Handarbetets Vänner har utsändt årsberättelse för 1897, det 23:e året af sin tillvaro. Föreningens styrelse utgöres af följande personer: *Ordinarie medlemmar*: Fruarna Wallenberg (ordf.), Ankarsvärd (vice ordf.), K. Clason, Curman, Odelberg och Wising, friherrinnan Liljen-erantz och fröknarna Rohtlieb och Gisberg. *Suppleanter*: Fruarna Claëson, Grundström, Lilliehöök, Petersen samt fröknarna Cardon, Lamm, Leijonhufvud, Levisson (sekr.) och Widmark.

Från skilda håll.

Vår andra kvinnliga filosofie doktor, Astrid Cleve, promoverades tisdagen den 31 maj efter att den 27 maj ha försvarat en afhandling med titel »Studier öfver några svenska växters groningstid och förstärkningsstadium». Doktor Cleve är född i Upsala 1875 och dotter till professor P. T. Cleve och den kända författarinnan Alma Cleve.

*

Docenten Eschelsson har afslagit juridiska fakultetens genom dess dekan framförda anbud att söka åt henne utverka förordnande att sköta professuren i civilrätt från den 1 juni.

*

Berättelse öfver sjette allmänna flickskolemötet i Sundsvall juni 1897 har utgifvits af mötets sekreterare, Hj. Boström och Th. Sjöstrand. Bland ämnena för de refererade diskussionerna märkas: »Den högre kvinnobildningens ändamål och omfattning», »Borde ej för undervisningen i vårt lands skolor eftersträfväs en mera nationell karakter?» och »Hvilken bör vara småskolans uppgift?», inledda af dr Ellen Fries, skolföreståndarinnan Anna Ronström från Lund och föreståndarinnan för lägre lärarinneseminarium i Stockholm Alma Detthow. Nästa möte kommer att hållas i Stockholm 1901.

*

Utställningen i Haag. Under den nationella utställningen af kvinnligt arbete i Haag, som kommer att pågå månaderna juli, augusti och september, skola i en enkom därför uppförd lokal anordnas en massa föredrag och diskussioner öfver sociala, hygieniska och pedagogiska ämnen efter redan fastställt program. Förfrågningar angående dessa besvaras af sekreteraren för den allmänna kongresskomitén, Fräulein E. Diepenbrock, de Jong van Beek en Donk, Parkweg 175, Amsterdam.

FREJA-MAGASINET

— C. E. Lagerström —

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER Stockholm

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Aktiebolaget Stockholms Parasitida,

Desinfektions- och Mattrengöringsanstalt,

Rikstelefon 36 72. Vallhallavägen 101. Allm. Tel. 87 99.

Renar fjäder och reder tagel medelst nykonstruerade maskiner.

Åtager sig *rengöring, förvaring* och *konservering* af mattor, gardiner, pelsverk m. m. *U:rotande* af alla slags parasiter från möbler, bohag och kläder äfvensom från boningsrum och fartyg m. m., *allt till priser, som för våra full garanti lemnande metoder äro särdeles moderata.*

Desinfektion efter smittosamma sjukdomar i rum.

OBS.! Effekter afhentas och återsändas *utan särskild afgift* inom Stockholm.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgivare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Af sammalt Ylle (stick-, kläde- och klädnings-) välves vackra **Gungstols-längder**, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods afhentas tacksam afgiftsfritt.

Hildur Anderssons Ullspinneri- o. Skrädderi-Aktiebolag
 Riksb. 1 63.
 Allm. T. 76 53. **16 Oxtorgsgatan 16.**
 Filial: 1 Hornsgatan 1, 1 tr. Allm. 304 35.

Dagny utkommer från och med 1898 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång är endast höjdt med 1 kr. och är således:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum** för **munnens, tändernas och hudens vård** m. m.

OBS.! Intyg från nedanstående medicinska auktoriteter åtfölja hvarje flaska:

Professorn i hygien vid K. Karol. Institutet Hr E. Almquist, Professorn vid Upsala Universitet Hr Olof Hammarsten, Docenten i farmakodynamik vid Upsala Universitet Hr M. Elfstrand.

Vademecum öfverträffar i bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga hvarje annat i handeln förekommande oskadligt toalettmedel.

En flaska **Vademecum** innehåller minst lika stor bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga som 30 vanliga 1/2-literflaskor bästa Aseptin. Se vidare den åtföljande beskrifningen.

Annonser för **DAGNY**

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För *hjälpökande* kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.